

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ Πλάτων, Πολιτεία, 518b-519a

A1.

1-Σ: *Φασί δέ που ούκ ένούσης έν τῆ ψυχῆ έπιστήμης σφεῖς έντιθέναι*

2-Σ: *Φασί γάρ οὔν, ἔφη*

3-Σ: *οὔτω σὺν ὄλη τῆ ψυχῆ έκ τοῦ γιγνομένου περιακτέον εἶναι, ἕως ἄν εἰς τὸ ὄν καί τοῦ ὄντος τὸ φανότατον δυνατὴ γένηται ἀνασχέσθαι θεωμένη·*

4-Λ: *εἰς τὸ ὄν καί τοῦ ὄντος τὸ φανότατον ... τοῦτο δ' εἶναί φαμεν τάγαθόν.*

5-Σ: *τέχνη ... τῆς περιαγωγῆς, τίνα τρόπον ὡς ῥᾷστά τε καὶ ἀνυσιμώτατα μεταστραφήσεται,*

B1. Ο Σωκράτης διατυπώνει καταφατικά τη θέση ότι η γνώση και η επιστήμη γεννιούνται μέσα στον άνθρωπο, και γι' αυτό η παιδεία είναι μια εσωτερική διεργασία. Ο άνθρωπος απομακρύνεται σταδιακά από το σκοτάδι, δηλαδή από το πρόσκαιρο και μεταβαλλόμενο γίνεσθαι (έκ τοῦ γιγνομένου), και με τρόπο ολιστικό (σὺν ὄλη τῆ ψυχῆ) οδηγείται στο φως, στη θέαση του Αγαθού που αποτελεί μέρος του σταθερού και αληθινού εἶναι. Η ουσιαστικοποιημένη μετοχή του εἰμί (εἰς τὸ ὄν) δηλώνει το αληθινά υπαρκτό. Έτσι, στο οντολογικό ερώτημα της φιλοσοφίας για την αναζήτηση αυτού που αληθινά υπάρχει, η απάντηση του Σωκράτη είναι ότι πραγματικά υπάρχουν μόνον οι Ιδέες και όχι τα αισθητά. Στόχος, επομένως, της παιδείας είναι η απαραίτητη μεταστροφή (περιακτέον: δεοντική διατύπωση) από τον κόσμο των αισθήσεων προς τον κόσμο των Ιδεών, για μια ολική στροφή της ψυχής προς το φανότατον τοῦ ὄντος, δηλαδή την Ιδέα του Αγαθού ανάμεσα στα άλλα ὄντως υπαρκτά (τις άλλες Ιδέες, που αντλούν την ύπαρξή τους από το φως του ὄντως ὄντος)· πρόκειται για μια επώδυνη πορεία, όπως γνωρίζουμε και από τον μύθο του Σπηλαίου. Η λέξη περιαγωγή έχει φιλοσοφική βαρύτητα, διότι δείχνει πως η γνώση και η παιδεία, καθώς στρέφεται στον κόσμο, οφείλει να έχει πάντα καθολικό χαρακτήρα και να μην εξαντλείται σε προσέγγιση από μια επιμέρους οπτική γωνία. Απαιτείται η συνεργασία των αισθητηριακών και νοητικών γνωστικών δυνατοτήτων του ανθρώπου (θεωμένη) για να προσεγγίσει το πιο φωτεινό τμήμα του ὄντος (τοῦ ὄντος τὸ φανότατον: χρήση του υπερθετικού βαθμού), της αληθινής πραγματικότητας, το οποίο δεν είναι άλλο από την ανώτερη Ιδέα, την Ιδέα του Αγαθού. Γι' αυτό και λίγο παρακάτω ο Πλάτων θα ονομάσει την άνοδο της ψυχής προς το ὄντως ὄν, «μεταστροφή/επιστροφή της ψυχής από μια νυχτερινή μέρα στην αληθινή μέρα» –και αυτή είναι η «αληθινή φιλοσοφία». [Λέξεις 287]

B2. ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ Ε.Π. Παπανούτσος, Α. Δελμούζος, ΜΙΕΤ, σελ. 201

Ο/Η μαθητής/τρια μπορεί να αξιοποιήσει δύο περιπτώσεις από τις παρακάτω επισημάνσεις για τις απόψεις του Α. Δελμούζου και του Σωκράτη.

Ο Α. Δελμούζος θεωρεί την παιδεία ως ένα από τα μέσα για την ατομική και συνολική προκοπή. Σκοπός της παιδείας είναι «να κάμει καλύτερη τη ζωή του ανθρώπου». Ο διττός σκοπός της παιδείας, ψυχική καλλιέργεια και ελευθερία, κατά τον Δελμούζο, δεν επιτυγχάνεται με μέσα που έρχονται έτοιμα απ' έξω αλλά «ωριμάζει μέσα μας ολοένα και περισσότερο με αδιάκοπη ατομική προσπάθεια» και «από τα διαλεχτά και γόνιμα στοιχεία που κλείνει μέσα του» ο άνθρωπος, ο οποίος «με προσπάθεια και δοκιμασία» λυτρώνεται «από το βάρος της ύλης» και κατορθώνει να υψωθεί «προς τον ελεύθερο άνθρωπο», ώστε να φτάσει σε αυτό που ο Δελμούζος αποκαλεί «στο ιδανικό εγώ του». Αυτό που πρεσβεύει ο Αλ. Δελμούζος είναι ουσιαστικά μια προοδευτική εσωτερική αλλαγή και ανέλιξη του ανθρώπου, η οποία θα τον ελευθερώσει από τα δεσμά της ύλης και θα τον καταστήσει ικανό να βιώσει το ιδανικό του είναι.

Και στο αρχαίο κείμενο ο Σωκράτης διατυπώνει τη θέση ότι η γνώση και η επιστήμη γεννιούνται μέσα στον άνθρωπο, και επομένως η παιδεία είναι μία διεργασία αμιγώς εσωτερική. Ο άνθρωπος απομακρύνεται σταδιακά από το πρόσκαιρο και μεταβαλλόμενο γίγνεσθαι (*ἐκ τοῦ γιγνομένου*) και οδηγείται στη θέαση του Αγαθού με τρόπο ολιστικό (*σὺν ὅλῃ τῇ ψυχῇ*). Η γνώση παρουσιάζεται ως δύναμη (*τὴν ἐνοῦσαν ἐκάστου δύναμιν*) που με την επίδραση της παιδείας γίνεται κατόπιν ενέργεια. Για να ενεργοποιηθεί δεν χρειάζεται καμία εξωτερική βοήθεια· αυτό που απαιτείται είναι μία μεταστροφή (*περιακτέον, περιαγωγή*) από τον κόσμο των αισθήσεων προς τον κόσμο των Ιδεών, μία ολική στροφή 180° της ψυχής για να προσεγγίσει το πιο φωτεινό τμήμα του όντος (*τοῦ ὄντος τὸ φανότατον*), της αληθινής πραγματικότητας, το οποίο δεν είναι άλλο από την ιδέα του Αγαθού. Τόσο ο αρχαίος φιλόσοφος όσο και ο νεότερος παιδαγωγός βλέπουν την παιδεία ως μια εσωτερική διεργασία της ψυχής που αποσκοπεί στην ανέλιξή της. Και οι δύο θεωρούν την ανέλιξη ως υπέρβαση του υλικού κόσμου η οποία οδηγεί είτε στην ηθική τελείωση και την ελευθερία (Δελμούζος) είτε στη θέαση της Ιδέας του Αγαθού και στην αλήθεια (Πλάτων). [Λέξεις 329]

B3. α-Σ, β-Λ, γ-Σ, δ-Λ, ε-Λ

B4. *ἐπαγγελλόμενοι, σημαίνει, φανόν/φανότατον, ἔθεσι, θειοτέρου*